

ГЕОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ ТА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ

<https://doi.org/10.59911/978-617-95457-7-1.2025.27>

УДК 53.452:551.735.1(477.6)

РУДОПРОЯВ В ЗОНІ ГЛЯЦІОДИСЛОКАЦІЙ ГОРИ ПИВИХА

Мачуліна С.О.

*Інститут геологічних наук НАН України, Київ, Україна,
kievgeosv@ukr.net*

Наведено нові геологічні дані щодо гори Пивиха, яка є унікальним історико-геологічним заповідником України. Гора виникла внаслідок наступу материкових льодів під час дніпровського зледеніння. Поряд з детальними геолого-стратиграфічними дослідженнями гори Пивихи нами вперше описаний рудопрояв у зоні гляціодислокацій її палеогенових порід.

Ключові слова: гора Пивиха, рудо прояв, пірит-марказитова мінералізація.

ORE OCCURRENCE IN THE GLACIODISLOCATION ZONE OF THE PIVIKHA MOUNTAIN

Machulina S.O.

*Institute of Geological Sciences of the National Academy of Sciences of
Ukraine, Kyiv, Ukraine, kievgeosv@ukr.net*

New geological data on Mount Pyvykha, which is a unique historical and geological reserve of Ukraine, are presented. The mountain arose as a result of the advance of continental ice during the Dnieper glaciation. Along with detailed geological and stratigraphic studies of Mount Pyvykha, an ore occurrence in the dislocation zone of its Paleogene rocks was recorded and initially described for the first time.

Keywords: Mount Pyvykha, ore occurrence, pyrite-marcasite mineralization.

На північно-східному узбережжі Кременчуцького водосховища (в районі старовинного містечка Градизьк Глобинського району Полтавської області) є унікальна гора Пивиха, яка є історико-геологічним заповідником. Її висота

складає 168 м. Гора Пивиха виникла внаслідок наступу материкових льодів та складчасто-лускуватих деформацій, які проявились у периферійній частині льодовика під час дніпровського зледеніння [1].

У її відкладах (піщано-глинистих породах, блакитному мергелі) та льодовикових моренах краєзнавці знаходять багато палеонтологічного матеріалу (зуби акул, коралів, древні молюски, кістки, бивні і зуби мамонтів, шерстистих носорогів, північних оленів, скам'янілу деревину). Детально склад порід гори Пивихи, її утворення, стратиграфія, палеогеографія, геоморфологія описані у численних роботах відомих вчених (В. Різніченко, Б. Лічков, Д. Соколов, М. Веклич, П. Гожик, Н. Сіренко та ін.) і зокрема у роботі [3].

В цілому, гора складена піщано-глинистими породами та блакитним київським мергелем. В підшві гори візуально простежуються відклади морени (рис. 2). Після спорудження у 1962 році Кременчуцького водосховища гора Пивиха з кожним роком поступово руйнується, тому можна побачити нові прояви геологічних процесів, які раніше не були описані.

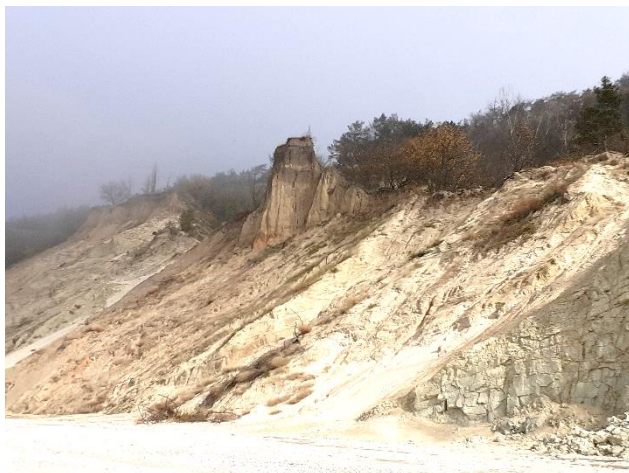

Рис. 1. Руйнування гори Пивиха (фото автора)

Рис. 2. Моренні відклади в підшві гори (фото автора)

Під час геологічної екскурсії і візуальному огляді південно-західного схилу гори автором був відмічений рудо прояв на контакті товщі київського мергелю і залягаючою над ним товщі темно-бурих суглинків антропогену. На рис. 3 видно, що під київським мергелем підлягаючі породи палеогену (представлені морськими відкладами бучацької світи) дислоковані порушенням та зім'яті. Вони мають хвилястий контакт із товщею київського мергелю. Остання має чіткий контакт із вище залягаючими темними суглинками. Цей контакт має тонкошарувату будову і складений піщано-карбонатними відкладами, в яких знаходять численні зуби древніх акул. В зоні порушення київських мергелів фіксується лінза червоно-бурих порід з оксидами заліза і сірчаними виділеннями, з якої випадають крупні (30x20x20 см) сульфідні утворення (рис. 4). Ці брили мають пори, каверни і наскрізні отвори і нагадують «чорних курців» гідротермального походження. Подібні «курці» пірит-марказитового складу описані нами в Стильському кар'єрі Донбасу [2]. Менші за розмірами (5–10 см) сульфідні утворення залягають вздовж контакту київських мергелів з бурими суглинками на ділянці з оксидами заліза (див. рис. 3). Вони вимиваються, вивітрюються і скочуються вниз.

Рис. 3. Лінзовидний рудний прояв в зоні порушення київського мергелю (фото автора)

Рис. 4. Сульфідна брила з порожнечами в залізо-сірчаній сорочці (фото автора)

Треба зазначити, що встановлення природи, порід і мінералів виявленого рудопрояву, ще чекають на ретельне дослідження. Здається, що гора Пивиха ще не один раз здивує нас новими геологічними знахідками.

Перелік використаної літератури

1. Манюк В.В. Про змінення положення південної границі під час льодовикового періода (дніпровське зледеніння). *Dniprop. Univer. bulletin, Geology, geography*. 2017. 25 (2). С. 99–110.
2. Мачулина С.А. Геологические условия формирования “черного курильщика” в Донбассе. *Доклады НАНУ*. 2008. № 12. С. 19–23.
3. Пазинич В.Г. Геоморфологічний літопис великого Дніпра. Київ–Ніжин: «Аспект-Поліграф», 2007, 372 с.